

HOOFDSTUK VIJFTIEN

De dam is gebroken

Het teken aan de poort

'Vertel me uitvoerig hoe de heer van Saubha gedood is, Krishna,' zei Yudhishthira. 'Ik heb nog niet genoeg gehoord.'

En Krishna vertelde.

Shalva hoorde dat ik Shishupala had gedood, en hij kwam naar de stad Dvaravati, dat is Dvaraka. Ik was er niet, en wat er toen gebeurde, heb ik later gehoord. Hij stelde zijn troepen op en sloot de stad aan alle zijden in, en ook van boven, want hij zelf hing met zijn leger in de lucht. Van daaruit bestookte hij de stad, en van alle kanten vlogen de wapens.

Maar koning Ahuka, de heer van Dvaraka, verdedigde de stad, en ze was versterkt zoals de leer van de vestingbouw het voorschrijft: met vaandels en poortbogen, met muren en torens, met werptuigen, met versperde straten, met trommels en pauken, met de shataghni, de honderddoder, en met allerlei andere wapens. Mijn broer Gada, Samba en Uddhava, de raadsman van de Vrishni's, hielden de sterke plaatsen bezet, met helden van goede afkomst die hun moed in de strijd al hadden getoond, met ruiters en voetvolk. Alle bruggen werden afgebroken, boten werden verboden, en onder in de grachten werden

puntige palen gezet. Het land rondom de stad maakten ze een krosha ver onbegaanbaar, met kuilen en valkuilen, en onder de grond legden ze brandbare stoffen. Van nature is onze vesting sterk en goed beschermd, en er zijn altijd wapens genoeg, maar toen nog meer dan ooit: de stad was zo veilig als de stad van Indra. Zolang Shalva er was, kwam niemand de stad van de Vrishni's en de Andhaka's in of uit zonder het teken dat was afgesproken. In alle straten en op alle pleinen stonden olifanten en paarden. De wachters zetten alle mimespelers, dansers en zangers van de Anarta's de stad uit. Ugrasena, de koning van de Vrishni's, en Uddhava lieten in de hele stad afkondigen dat niemand wijn mocht drinken, want Shalva zou iedereen doden die niet op zijn hoede was, en alle Vrishni's en Andhaka's bleven nuchter en waakzaam. Iedere strijder had zijn soldij en zijn eten gekregen, zijn wapens en zijn uitrusting: er was er niet één die in koper werd betaald, niet één die op zijn soldij moest wachten, niet één die alleen uit gunst diende, en niet één wiens moed niet beproefd was.

Met een enorm leger kwam Shalva, de heer van Saubha, naar onze stad, met voetvolk, ruiters, wagens en olifanten. Zijn troepen legerden zich op vlak land, waar volop water was, en ze bezetten alles, behalve de plaatsen waar de doden worden verbrand, de tempels van de goden, de heilige bomen en de mierenhopen. Ook de wegen naar de stad en de geheime ingangen hielden ze bezet. Toen stormde de heer van Saubha op Dvaraka af, zo snel als Garuda, met een leger dat alle wapens kende, betaald en goed gevoed.

De jonge prinsen van de Vrishni's lieten die aanval niet over zich komen: ze trokken de stad uit om te vechten, Charudeshna, Samba en Pradyumna, allemaal zonen van mij, in hun pantser, op hun wagens, met hun sieraden en hun vaandels. Samba, de zoon van Jambavati, nam zijn boog en viel Kshemavriddhi aan, de aanvoerder van Shalva's leger en zijn raadsman, en hij liet zijn pijlen op hem neerkomen zoals Indra de regen. Kshemavriddhi hield stand zonder te wijken, en met zijn begoocheling liet hij een nog groter net van pijlen op Samba los. Maar Samba verbrak dat net met zijn eigen begoocheling en schoot duizend pijlen op zijn wagen, en Kshemavriddhi vluchtte, doorboord, op zijn snelle paarden van het veld.

Toen hij weg was, viel een daitya, Vegavat, mijn zoon aan. Samba week niet, zwaaide zijn knots rond en slingerde haar naar Vegavat, en Vegavat viel, zoals een oude woudreus met vergane wortels omvalt. Mijn zoon drong het leger binnen en vocht verder.

Een danava die iedereen kende, Vivindhya, met een zware boog, viel Charudeshna aan. Ze doorboorden elkaar met hun pijlen en brulden als leeuwen. Toen legde Charudeshna, een zoon van Rukmini, een pijl aan die gloeide als vuur en als de zon. Met een mantra wijdde hij hem tot een groot astra, een wapen van de goden. Hij daagde Vivindhya uit en schoot, en de danava viel dood neer.

Nu Vivindhya gedood was en zijn leger wankelde, kwam Shalva terug op Saubha, de stad die gaat waarheen haar heer wil, laag boven de grond. Toen ze hem zagen, raakten de verdedigers van Dvaraka in verwarring. Maar Pradyumna trok de stad uit, stelde de Anarta's op en zei: 'Blijf allemaal staan, en kijk hoe ik Saubha en haar koning met geweld terugdrijf. Yadava's, vandaag vernietig ik het leger van de heer van Saubha met mijn pijlen, die als ijzeren slangen van mijn boog vliegen. Houd moed, wees niet bang. Vandaag sterft de heer van Saubha. Nu ik hem aanval, gaat die kwaadaardige man ten onder, met Saubha en al.' Het leger van de Yadava's hoorde hem, bleef staan en vocht weer, met frisse moed.

Erger dan de dood

En Krishna vertelde verder.

Pradyumna besteeg zijn gouden wagen, met gepantserde paarden ervoor. Op zijn vaandel stond de makara, het grote dier van de zee, met wijd opengesperde muil, zo angstaanjagend als Yama, en zijn paarden leken meer te vliegen dan te lopen. Hij liet zijn boog dreunen en nam hem van de ene hand in de andere, alsof hij de vijand verachtte, en hij doodde de danava's aan één stuk door: niemand zag ook maar een tussenpoos tussen zijn pijlen. Zijn gezicht veranderde niet van kleur en zijn ledematen trilden niet. Hij ging recht op Shalva zelf af, die ook naar dat gevecht verlangde.

Shalva ging die uitdaging aan. Hij steeg af van Saubha en besteeg een wagen die door begoocheling was gemaakt, versierd met goud, met vaandels en pijlkokers, en wie het gevecht zag, dacht aan de strijd tussen Bali, de koning van de asura's, en Indra. Ze overstelpten elkaar met pijlen, en Shalva schoot op mijn zoon pijlen af die vlamden als vuur. Pradyumna werd doorboord, maar hij schoot een pijl af die tot in de kwetsbaarste plekken dringt. Die gevederde pijl ging door Shalva's pantser en trof hem in zijn hart, en Shalva viel zonder

besef neer. De voornaamste danava's zagen hun koning vallen en vluchtten, zo hard dat de grond onder hun voeten openscheurde, en in het leger van Shalva werd gejammerd.

Maar Shalva kwam weer bij, stond op en schoot met kracht een pijl op Pradyumna af. Die trof hem diep bij zijn sleutelbeen, en hij zakte weg in zijn wagen. Shalva brulde als een leeuw, zodat de hele aarde ervan vol was, en terwijl mijn zoon buiten bewustzijn was, schoot hij nog meer pijlen op hem af, pijlen die niemand verdraagt, tot Pradyumna zonder beweging op het slagveld lag.

De Vrishni's die waren komen vechten, verloren de moed, en het hele leger van de Vrishni's en de Andhaka's jammerde, terwijl de vijanden juichten. Pradyumna's wagenmenner, de zoon van Daruka, die zijn vak goed had geleerd, zag hem zo liggen, en met zijn snelle paarden reed hij hem van het veld. De wagen was nog niet ver, toen Pradyumna weer bij zijn zinnen kwam. Hij greep zijn boog en zei tegen zijn wagenmenner: 'Zoon van een suta, wat heb je besloten? Waarom keer je de strijd de rug toe? Dat is niet de dharma van de Vrishni-helden in de strijd. Ben je in de war geraakt toen je Shalva zag in dit grote gevecht, zoon van een suta? Of ben je moedeloos geworden toen je de strijd zag? Zeg me de waarheid.'

'Ik ben niet in de war, zoon van Krishna,' zei de wagenmenner, 'en ik ben ook niet bang. Maar Shalva is te zwaar voor jou, denk ik. Daarom trek ik me langzaam terug. Die kwaaddoener is sterker dan jij. Als de strijder op de wagen bewusteloos is, moet zijn wagenmenner hem beschermen. Ik moet jou altijd beschermen, zoals jij mij moet beschermen, en omdat de strijder altijd beschermd moet worden, trek ik me terug. En je bent alleen, en de danava's zijn met velen. Omdat ik vond dat de strijd niet gelijk was, trek ik me terug, zoon van Rukmini.'

'Keer de wagen om,' zei Pradyumna. 'Zoon van Daruka, doe dat nooit meer, keer nooit meer weg uit de strijd, zolang ik leef. Wie in het geslacht van de Vrishni's geboren is, laat de strijd niet in de steek. Hij doodt niet wie gevallen is en roept: "Ik ben de jouwe." Hij doodt geen vrouw, geen kind en geen oude man, en geen strijder die zijn wagen kwijt is, die in nood is, of wiens wapens gebroken zijn. Jij bent in het geslacht van de suta's geboren, je bent opgeleid in het werk van een suta, en je kent de dharma van de Vrishni's in de strijd. Jij weet hoe de Vrishni's zich aan het front gedragen.

Wat zal Krishna tegen me zeggen, de oudere broer van Gada, als hij hoort dat ik de strijd heb verlaten, in de rug geraakt, bang, op de vlucht? Wat zal

Balarama zeggen, de oudere broer van Krishna, in zijn blauwe kleren, wild van de wijn, als hij terugkomt? Wat zal Satyaki zeggen, de kleinzoon van Shini, die grote boogschutter, en Samba, die altijd overwint, en Charudeshna, en Gada en Sarana, en de sterke Akrura? En wat zullen de vrouwen van de Vrishni-helden zeggen als ze bij elkaar zitten, over mij, die ze altijd dapper en eervol vonden, een man met trots? "Daar komt Pradyumna, bang, hij heeft de strijd verlaten. Schande over hem," zullen ze zeggen, en niet: "Goed gedaan." Spot, en schande erbij, is voor mij, en voor ieder als ik, erger dan de dood.

Hari, de doder van Madhu, heeft de last op mij gelegd en is naar het offer van Yudhishthira gegaan. Toen de dappere Kritavarman, de zoon van Hridika, tegen Shalva wilde uittrekken, heb ik hem tegengehouden: "Ik houd Shalva wel tegen, blijf jij hier." En om mij eer te bewijzen, bleef de zoon van Hridika achter. Wat moet ik die grote wagenstrijder zeggen als ik hem terugzie? Wat zeg ik tegen Krishna, als hij terugkomt, hij met de schelp, de discus en de knots, met zijn ogen als lotusbladeren? Satyaki en Balarama en de anderen onder de Andhaka's en de Vrishni's willen zich altijd met mij meten: wat zeg ik hun? Als ik de strijd heb verlaten, weggereden door jou, tegen mijn wil, dan kan ik niet meer leven: een leven na een laffe vlucht, met pijlen in mijn rug, is voor mij niets waard. Keer met de wagen om, zoon van Daruka, snel, en doe dit nooit meer, ook niet in de grootste nood. Heb je me ooit, zoon van een suta, als een lafaard uit angst de strijd zien ontvluchten? Je had me niet mogen wegrijden, zoon van Daruka, terwijl ik zo naar het gevecht verlangde. Rijd terug, naar waar gevochten wordt.'

'Ik ben niet bang om de paarden in de strijd te mennen, zoon van Rukmini,' zei de zoon van Daruka, 'en ik ken de dharma van de Vrishni's in de oorlog. Zo is het, en niet anders. Maar wie een wagen ment, heeft geleerd dat hij de strijder op de wagen hoe dan ook moet beschermen. En jij was zwaar gewond. De pijl die Shalva op je afschoot, had je hard getroffen, en je was buiten bewustzijn, en daarom trok ik me terug. Maar nu je weer bij je zinnen bent, zoon van Krishna, kijk dan wat ik heb geleerd in het mennen van paarden. Ik ben de zoon van Daruka, en ik ben goed opgeleid. Zonder angst dring ik in dat grote leger van Shalva binnen.'

Hij spoorde de paarden aan, trok de teugels strak en stormde op het slagveld af. Onder de zweep en aan de teugels maakten die prachtige paarden wonderlijke cirkels, gelijke en ongelijke, rechtsom en linksom, en het leek alsof ze de lucht in vlogen. Ze voelden hoe licht de hand van de zoon van Daruka was, en

alsof hun hoeven brandden, raakten ze de grond haast niet. Zonder veel moeite reed hij om het leger van Shalva heen, en wie het zag, keek zijn ogen uit.

Meteen schoot de heer van Saubha drie pijlen op de wagenmenner. Maar de zoon van Daruka lette niet op de kracht van die pijlen en reed verder, zoals de paarden wilden. Toen schoot Shalva allerlei pijlen af op mijn zoon, en Pradyumna glimlachte, liet zien hoe snel zijn handen waren, en sneed ze allemaal door voordat ze hem bereikten. Nu nam de heer van Saubha zijn toevlucht tot de begoocheling van de asura's en schoot pijlen af. Pradyumna zag welk wapen hij gebruikte, en met het brahmastra, het wapen van Brahma, sneed hij het halverwege af. Hij schoot andere gevederde pijlen, die bloed dronken, en die sloegen het wapen weg en doorboorden Shalva in zijn hoofd, zijn borst en zijn gezicht. Shalva viel.

Terwijl hij daar lag, getroffen en buiten bewustzijn, legde Pradyumna een andere pijl aan, een die elke vijand vernietigt. Alle Dasharha's, zijn geslacht, hadden die pijl vereerd en er hun heilwensen over uitgesproken. Men zag hoe die pijl op de pees werd gelegd, en de hele lucht riep: 'Ach!' Alle scharen van de goden, met Indra en Kubera, de heer van de schatten, zonden Narada en Vayu, de god van de wind, en die twee kwamen bij Pradyumna en brachten hem de boodschap van de goden. 'Deze Shalva mag niet door jou worden gedood, held, op geen enkele manier. Neem je pijl terug. In de strijd kun jij hem niet doden. Geen man op aarde overleeft die pijl. Maar de Beschikker, die ieder schepsel zijn deel toemeet, heeft bepaald dat hij in de strijd zal sterven door Krishna, de zoon van Devaki. Maak dat niet onwaar.'

Pradyumna nam de pijl van zijn boog en stak hem terug in zijn koker. Shalva stond op, ontmoedigd, en trok zich met zijn leger terug. Hij verliet Dvaraka, en op Saubha steeg hij op in de lucht.

Mijn vader viel

Shalva had de stad van de Anarta's losgelaten, en toen jouw grote rajasuya voorbij was, ging ik ernaartoe. Ik zag Dvaraka zonder glans. Er werd geen Veda gereciteerd, er klonk geen roep bij het offer, de mooiste vrouwen droegen geen sieraden, en de tuinen van Dvaraka waren niet meer te herkennen. Ik vroeg Kritavarman: 'Wat is er met de mannen en vrouwen in de stad van de Vrishni's,

dat ze zo ontdaan zijn? Ik wil het weten.' En Kritavarman vertelde me uitvoerig hoe Shalva de stad had belegerd en hoe hij weer was vertrokken.

Ik hoorde alles, tot het einde, en ik besloot Shalva te doden. Ik stelde de mensen in de stad gerust, en koning Ahuka, en mijn vader Vasudeva, en alle helden van de Vrishni's, en ik gaf hun moed. 'Blijf altijd op jullie hoede in de stad, Yadava's, en weet dat ik uittrek om koning Shalva te vernietigen. Ik keer niet naar Dvaravati terug voordat ik hem gedood heb. Pas als ik Shalva en zijn stad Saubha heb vernietigd, zie ik jullie terug. Sla de trom met de drie tonen, die de vijanden angst aanjaagt.'

'Ga, en dood je vijanden,' zeiden die helden, en ze gaven me hun goede wensen mee. Ik liet de voornaamste brahmanen hun heilwensen over me uitspreken, ik boog mijn hoofd voor Ahuka, en toen vertrok ik, op mijn wagen met de paarden Shaibya en Sugriva ervoor, zodat de windstreken ervan dreunden. Ik blies op de Panchajanya, en ik werd gevolgd door een groot leger van wagens, olifanten, ruiters en voetvolk, goed geordend en gewend aan de overwinning.

Ik trok door vele landen, over bergen vol bomen, langs meren en rivieren, en zo kwam ik in Martikavata. Daar hoorde ik dat Shalva in de buurt was geweest en met zijn stad Saubha was vertrokken, en ik ging hem achterna. Toen ik de zee bereikte, hing Shalva met Saubha in de navel van de oceaan, boven de hoge golven. Hij zag me van ver, glimlachte en bleef me uitdagen. Maar de vele pijlen die ik met mijn boog, de Sharnga, schoot, bereikten zijn stad niet, en dat maakte me woedend. Shalva, dat uitschot van de daitya's, schoot zijn pijlen op me af en overdekte er mijn soldaten, mijn wagenmenner en mijn paarden mee, maar we letten niet op die pijlen en vochten door. Zijn strijders, de danava's, bedekten mijn paarden, mijn wagen en Daruka, mijn wagenmenner, met pijlen die tot in de kwetsbaarste plekken dringen, zodat ik mijn paarden niet meer zag, en mijn wagen niet, en Daruka niet, en ik zelf en mijn soldaten zaten onder de pijlen. Ook ik schoot pijlen af, tienduizenden, die ik met mantra's had gewijd, zoals het bij de wapens van de goden gaat.

Mijn leger kon niets doen, want Saubha hing een krosha ver in de lucht. Ze bleven allemaal staan en keken toe, als toeschouwers bij een schouwspel, en ze moedigden me aan met gebrul als van leeuwen en met handgeklap. De pijlen die van mijn boog vlogen, drongen de lichamen van de danava's binnen als sprinkhanen, en ze kwamen er rood van bloed weer uit. Er klonk geschreeuw in Saubha, van wie door die scherpe pijlen werd gedood en in de oceaan viel.

Met afgehakte armen en schouders, zonder hoofd, zo vielen de danava's, en ze schreeuwden, en de dieren die in de oceaan leven, aten hen op. Ik blies met al mijn adem op de Panchajanya, die wit is als koemelk, als de jasmijn, als de maan, als zilver.

Toen zijn strijders vielen, ging Shalva, de heer van Saubha, met begoocheling vechten. Speren, lansen, bijlen en zwaarden vielen zonder ophouden op me neer. Ik ving ze op en maakte ze onschadelijk met mijn eigen begoocheling. Daarna vocht hij met bergtoppen. Het werd donker, en dan weer licht, het ene ogenblik was het een sombere dag en het volgende een heldere, koud en dan weer heet, en er vielen gloeiende kolen, as en wapens. Ik doorzag het allemaal, en toen de tijd gekomen was, verjoeg ik hem met mijn pijlen van alle kanten. Nu was het alsof er aan het hemelgewelf honderd zonnen stonden, honderd manen, duizenden en tienduizenden sterren, en niemand wist nog of het dag of nacht was, of waar de windstreken lagen. Ik raakte in verwarring, en ik legde het prajnastra aan, het wapen van het inzicht. Dat wapen blies de begoocheling weg zoals de wind pluizen van katoen wegblaast, en toen ik weer licht had, vocht ik opnieuw tegen de vijand.

Shalva, de grote vijand van de koningen, steeg weer op in de lucht. Hij wilde winnen, en in zijn woede wierp hij de shataghni's, knotsen, vlammende spiesen, stampers en zwaarden naar me. Maar ik hield ze met mijn snelle pijlen tegen, terwijl ze nog door de lucht vlogen, en sneed ze in twee of drie stukken, en de lucht was vol van het lawaai. Daarna overdekte hij Daruka, mijn paarden en mijn wagen met zijn pijlen.

Daruka wankelde en zei tegen me: 'Ik blijf staan, omdat ik moet blijven staan, al treffen de pijlen van Shalva me. Maar ik kan het niet meer. Mijn lichaam begeeft het.' Ik hoorde de ellende in zijn stem en keek naar mijn wagenmenner, en ik zag hoe de pijlen hem hadden getroffen. Er was geen plek op zijn borst, op zijn hoofd, op zijn lijf of op zijn armen die ik niet doorboord zag. Het bloed stroomde uit zijn wonden, en hij zag eruit als een berg van rode aarde na een zware regenbui. Ik zag mijn wagenmenner daar, met de teugels in zijn handen, bezwijkend onder de pijlen van Shalva, en ik hield hem overeind en gaf hem moed.

Op dat ogenblik kwam er iemand uit Dvaraka haastig naar mijn wagen, als een vriend, en hij bracht me een boodschap van Ahuka. Het was een van Ahuka's dienaren. Hij was bedroefd, en zijn stem stikte in zijn tranen. 'Ahuka, de heer van Dvaraka, zegt u dit, held. Luister naar wat de vriend van uw vader

u zegt, Krishna. Terwijl u hier in gevecht was, is Shalva vandaag naar Dvaraka gekomen, en hij heeft met geweld Vasudeva gedood, de zoon van Shura. Genoeg gevochten. Keer terug, en bescherm Dvaraka. Dat is nu uw grote taak.'

Het bericht sloeg me neer, en ik wist niet meer wat ik moest doen en wat niet. In gedachten verweet ik het Satyaki, Balarama en Pradyumna. Aan hen had ik de bescherming van Dvaraka en van mijn vader toevertrouwd, toen ik ging om Saubha neer te halen. Leeft Balarama nog, dacht ik, met zijn sterke armen, die zijn vijanden doodt, en Satyaki, en de zoon van Rukmini, en de dappere Charudeshna, en Samba en de anderen? Zolang zij leven, kan zelfs Indra, die de bliksem draagt, de zoon van Shura niet doden. De zoon van Shura is dus gedood, en zij allemaal, met Balarama voorop, zijn dood: daar was ik van overtuigd. Ik dacht aan die ondergang van allen, steeds weer, en in mijn verbijstering vocht ik opnieuw tegen Shalva.

Ik zag mijn vader uit Saubha vallen, en ik bezweek. Mijn vader viel zoals Yayati uit de hemel van de goden naar de aarde viel toen zijn verdienste op was. Zijn tulband was losgeraakt en viel af, zijn kleren en zijn haar waren in wanorde, en hij viel zoals een ster valt waarvan de verdienste op is. De Sharnga viel uit mijn hand, en ik zakte verdoofd neer in mijn wagen. Mijn hele leger jammerde toen het mij daar bewusteloos zag liggen, alsof ik dood was. Mijn vader viel met zijn armen en benen gespreid, als een vogel die valt, en terwijl hij viel, sloegen de vijanden, met speren en strijdbijlen in hun handen, hem hard, en mijn hart beefde.

Na een ogenblik kwam ik weer bij, midden in dat grote gedrang, en ik zag geen Saubha meer, geen vijand, geen Shalva, en ook mijn oude vader niet. Toen wist ik zeker dat het begoocheling was. Ik was weer helder, en ik schoot opnieuw honderden pijlen af.

De dam is gebroken

Ik nam mijn mooie boog weer op en schoot met mijn pijlen de hoofden van de vijanden van de goden af, daar op Saubha. Met de Sharnga schoot ik pijlen op koning Shalva af, pijlen in de vorm van giftige slangen, die hoog vlogen en fel gloeiden. Maar toen zag ik Saubha niet meer: door begoocheling was de stad verdwenen, en ik stond versteld. Terwijl ik wachtte, begonnen de scharen van danava's, met hun afschuwelijke gezichten en hun wilde haar, te brullen. Snel

legde ik het wapen aan dat doodt op het geluid alleen, om hen te vernietigen, en het gebrul hield op. Alle danava's die hadden gebruld, waren gedood door mijn pijlen, die afgingen op het geluid. Toen daar het gebrul verstomd was, klonk het ergens anders weer, en ook daarheen schoot ik mijn pijlen. In alle tien windstreken brulden ze, schuin en boven me, en ik doodde ze allemaal.

Daarna verscheen Saubha weer, bij Pragjyotisha, en de stad verblindde mijn ogen. Een danava in de gedaante van een aap, die de wereld ten onder had kunnen brengen, wierp ineens een grote massa rotsen op me. Van alle kanten sloegen ze op me neer, en ik werd onder de stenen bedolven, als een mierenhoop, met mijn paarden, mijn wagenmenner en mijn vaandel, tot niemand me meer zag. De Vrishni-helden van mijn leger raakten in paniek en sloegen op de vlucht. Het hemelgewelf, de aarde en de lucht daartussen jammerden, nu ik niet meer te zien was, en mijn vrienden huilden. Mijn vijanden juichten, en wie geen vijand was, leed. Dat heb ik later gehoord, toen ik gewonnen had.

Ik hief de bliksem op, het wapen van Indra, dat mij lief is en dat alle stenen splijt, en ik verbrijzelde al die rotsen. Mijn paarden waren onder die last van stenen bijna bezweken, ze trilden en haalden nauwelijks nog adem. Maar al mijn verwanten zagen me terug, zoals men de zon ziet als die door de wolken breekt.

Mijn wagenmenner vouwde zijn handen, boog en zei: 'Kijk goed, Krishna, daar staat Shalva, de heer van Saubha. Onderschat hem niet langer, doe je uiterste best. Laat vandaag je zachtheid tegenover Shalva varen, en je vriendschap. Dood Shalva, laat hem niet leven. Een vijand moet je doden, met al je kracht. Een sterke mag een vijand nooit onderschatten, ook niet een zwakke die zich nauwelijks kan voortbewegen, laat staan een die tegen hem strijdt. Dood hem, en laat de tijd niet nog eens voorbijgaan. Met zachtheid krijg je hem niet klein, en hij is je vriend niet: hij heeft tegen je gevochten, en hij heeft Dvaraka verwoest.'

Hij had gelijk. Ik zette mijn zinnen op de strijd, om koning Shalva te doden en Saubha neer te halen, en ik zei tegen Daruka: 'Wacht even.' Ik riep het wapen van Agni op, de god van het vuur, het wapen van de goden dat niemand kan afweren of doorbreken. Met mantra's wijdde ik de discus, de ongeëvenaarde, met een rand zo scherp als een scheermes, die in de strijd yaksha's, rakshasa's en danava's tot as verbrandt, en koningen die tegen de orde van de standen in geboren zijn, de discus die is als Yama, als de Tijd, die alles vernietigt. 'Vernietig Saubha met je kracht, en de vijanden die erin zijn,' zei

ik, en in mijn woede slingerde ik hem met de kracht van mijn arm, de discus Sudarshana.

Hij bereikte Saubha, de stad die haar glans had verloren, en ging er dwars doorheen, zoals een zaag door een hoge boomstam. Door de kracht van de Sudarshana spleet Saubha in tweeën, en ze viel, zoals Tripura, de drievoudige burcht, viel onder de pijlen van Shiva, de Grote Heer. Toen Saubha gevallen was, keerde de discus terug in mijn hand. Ik slingerde hem opnieuw, met kracht, en zei: 'Naar Shalva!' Shalva zwaaide juist een zware knots, midden in die grote strijd, en de discus kliefde hem ineens in tweeën, en hij ging in vlammen op in de gloed van de discus.

Nu die held gevallen was, vluchtten de danava's in doodsangst alle kanten op, jammerend, onder mijn pijlen. Ik zette mijn wagen vlak bij Saubha en blies op mijn schelp, en mijn vrienden juichten. De stad, als de top van de Meru, lag daar met haar torens en poorten vernield, en ze brandde, en de vrouwen in de stad zagen het en vluchtten.

'Daarna keerde ik terug naar de Anarta's,' zei Krishna. 'Om dit alles kon ik niet naar Hastinapura komen. Was ik gekomen, dan leefde Duryodhana niet meer, of het spel was er niet geweest. Wat kan ik nu nog doen? Water houd je niet tegen als de dam gebroken is.'

Krishna nam afscheid van de Pandava's om te vertrekken. Hij boog voor Yudhishthira, en de koning en Bhima roken aan zijn kruin. Arjuna omhelsde hem, de tweeling boog voor hem, Dhaumya eerde hem, en Draupadi eerde hem met tranen. Krishna liet Subhadra, zijn zuster, de vrouw van Arjuna, en haar zoon Abhimanyu op zijn gouden wagen stijgen en steeg zelf op, geëerd door de Pandava's. Hij stelde Yudhishthira gerust en vertrok naar Dvaraka, op zijn wagen, die glansde als de zon, met Shaibya en Sugriva ervoor.

Ook Dhrishtadyumna, de zoon van Drupada, ging naar zijn eigen stad, en hij nam de zonen van Draupadi mee. Dhrishtaketu, de koning van Chedi, nam afscheid van de Pandava's en ging met zijn zuster naar zijn mooie stad Shuktimati. Ook de Kekaya's gingen, met het verlof van Yudhishthira. Maar de brahmanen, de vaishya's en de bewoners van Yudhishthira's rijk wilden de Pandava's niet verlaten, hoe vaak men hun ook vroeg te gaan, en in het Kamyaka-woud stond een wonderlijk grote menigte om hen heen. Yudhishthira bewees de brahmanen eer, en toen het tijd was, zei hij tegen zijn mannen: 'Span de wagens in.'

Met zware harten

Krishna, de heer van de Dasharha's, was vertrokken, en Yudhishthira, Bhima en Arjuna, de tweeling, Draupadi en Dhaumya stegen op kostbare wagens met de beste paarden ervoor. Samen gingen ze het woud in, en ze glansden als Shiva, die over zijn scharen heerst. Bij hun vertrek gaven ze gouden munten, kleren en koeien aan brahmanen die de klankleer, de lettergrepen en de mantra's kenden. Twintig dienaren gingen met hen mee, gewapend, met bogen en pezen, pantsers, gele pijlen en werktuigen van de oorlog. Indrasena, de vertrouwde dienaar van Yudhishthira, pakte de kleren en de sieraden van de prinses, nam de voedsters en de dienaressen die niet vrij waren mee en reed hen snel achterna op een wagen.

De burgers, mensen van een edel gemoed, kwamen naar Yudhishthira toe en liepen rechtsom om hem heen, zoals men doet om iemand te eren. De voornaamste brahmanen van Kurujangala, het land van de Kuru's, groetten hem, en Yudhishthira, de koning van de dharma, groette hen samen met zijn broers terug. Hij bleef daar even staan en keek naar al die mensen van Kurujangala. Hij voelde voor hen als een vader voor zijn zonen, en zij voor hem als zonen voor hun vader.

Die grote menigte kwam om hem heen staan. Ze schaamden zich, en hun gezichten waren nat van tranen. 'Ach, onze beschermer! Ach, Dharma!' riepen ze. 'U bent het hoofd van de Kuru's, u bent onze koning. Nu laat u ons in de steek, zoals een vader zijn zonen, al deze burgers en de mensen van het land: waar gaat de koning van de dharma heen? Schande over de zoon van Dhritarashtra met zijn wrede verstand, over de zoon van Subala, en over die kwaadaardige Karna. Ze willen u kwaad doen, u die altijd de dharma volgt, die kwade, grimmige mannen. U hebt zelf een grote stad gesticht, als een stad van de goden, Indraprastha, die haar weerga niet heeft, en nu laat u haar achter: waar gaat de koning van de dharma heen? De zaal die Maya, de bouwmeester van de asura's, voor u bouwde, die haar weerga niet heeft, zo stralend als de zaal van de goden, een toverwerk van de goden, onder hun hoede, en nu laat u haar achter: waar gaat de koning van de dharma heen?'

Arjuna zei met luide stem tegen hen allen: 'Als de koning dit verblijf in de wouden heeft volbracht, neemt hij zijn vijanden hun roem af. Ga, met de voornaamste van de tweemaal geborenen voorop, samen en ieder afzonderlijk,

naar de asceten en naar wie de dharma en de wegen van de voorspoed kent, en stem hen gunstig voor ons, zodat wij bereiken wat we het meest wensen.'

De brahmanen en de mensen van alle standen juichten Arjuna's woorden toe, koning, en samen liepen ze rechtsom om Yudhishthira heen. Ze namen afscheid van hem, en van Bhima, van Arjuna, van Draupadi en van de tweeling, en met verlof van Yudhishthira keerden ze met zware harten terug naar hun huizen in het rijk.

. . .

HOOFDSTUK VIJFTIEN van *Het dobbelspel*, boek 3 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/de-dam-is-gebroken/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.